

PINKSTEREXCURSIE 1988.

John Jagt & Frank Wesselingh.

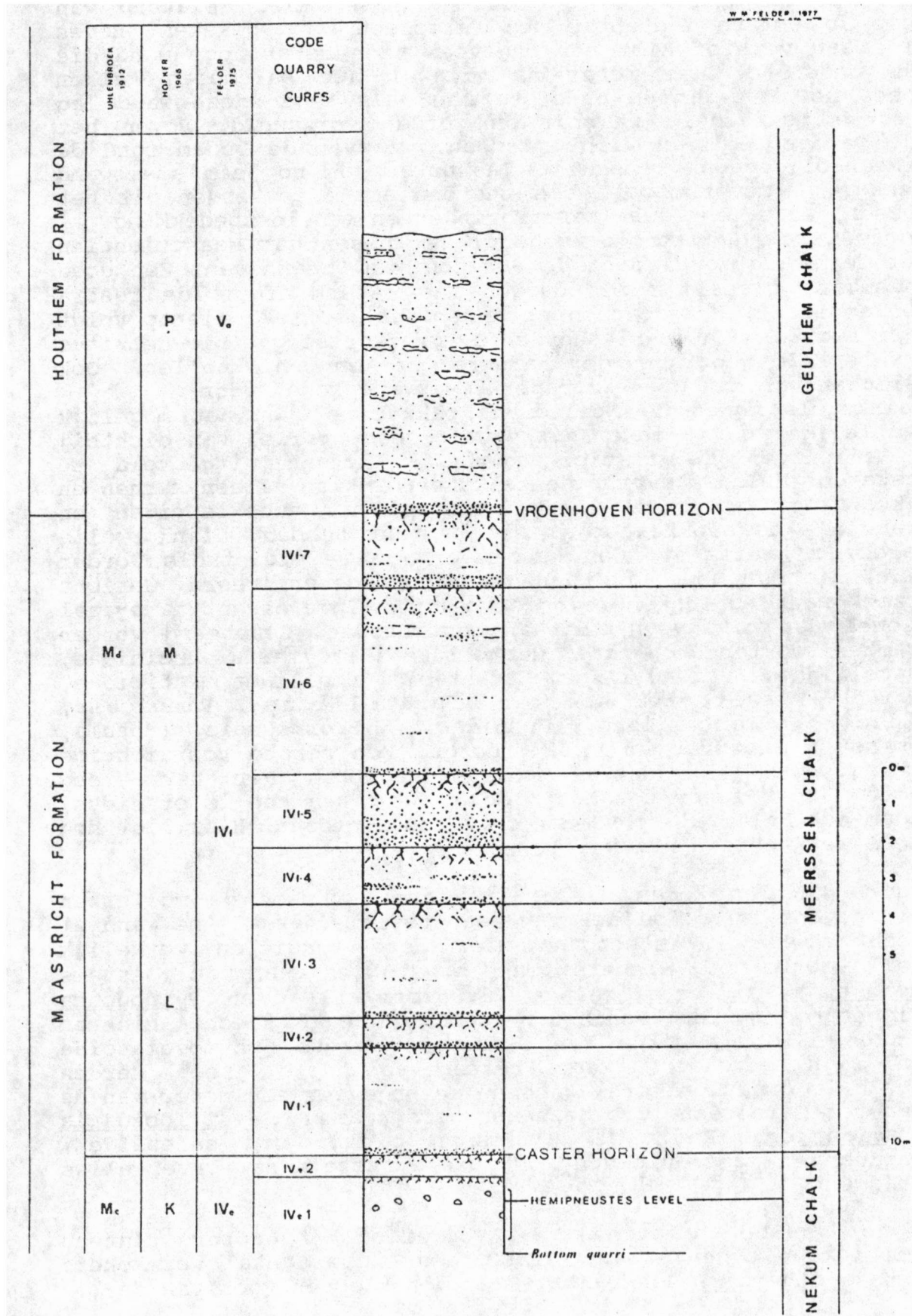
Deelnemers: Hilde Bakker, Taco Bor*, Aldegonda Burger, Adrie Burger, Martin Cadee, Ceasar Deerenberg, Nico Dekker, John Jagt, Arie Janssen, Edit Janssen, Michiel Janssen, Edgar Kruissink, Frans Maatman, Jaques Parren*, Bert van der Valk, Maarten van der Valk en Frank Wesselingh. (* alleen de eerste dag).

Op een figuur na, die het uitzicht vanaf de Maasbrug bij Roermond zo adembenemend mooi vond dat hij besloot zijn auto en caravan midden op deze brug te parkeren, was de heenreis voor iedereen vlekkeloos verlopen. Het was zaterdag 21 mei en de zon liet zich op deze wat kille dag toch af en toe zien. Het inchecken op Camping Europa te Valkenburg leverde geen problemen op en zo kwamen we met z'n allen op een plek aan een bosrand terecht waar we vooral s'avonds van de zon konden genieten. Al snel ontstond er een probleem. Arie Janssen bleek te zijn verleerd wat de buikriem aanhalen betekent. Studenten weten daar tegenwoordig weer alles van. En aangezien er in ons gezelschap minstens een student rondliep was Arie snel aan een riem geholpen. (die overigens op het moment van schrijven nog niet retour is).

Vlak na het middaguur zijn we vanuit Valkenburg richting excursiedoel getrokken: de voormalige groeve Curfs. Deze ligt aan de noordwest rand van het dorp Berg. Het was de bedoeling dat de eerste middag voor een rustige verkenning zou worden gebruikt. Maar u kent dat wel...!!!, als een groep WTKG-leden tertiaire fossielen ruikt dan zijn het net jonge honden en zijn ze niet meer te houden.

De voormalige groeve Curfs (nu eigendom van Ankersmit Holding B.V., Maastricht) is een van de drie sleutelprofielen van laat-kretaceïsche en vroeg-tertiaire afzettingen die door de Maastricht-werkgroep van de "Working Group on the Coniacian to Maastrichtian stages" of the Subcommision on Cretaceous Stratigraphy worden onderscheiden. Alleen in Curfs zijn er naast laat-kretaceïsche ook vroeg-paleogene afzettingen te vinden. In de twee andere groeven vindt men allen maar afzettingen uit het Laat-Krijt. (De oligocene en kwartaire deklagen zijn even buiten beschouwing gelaten).

Bij het (volgens internationale richtlijnen) opstellen van de lithostratigrafie van het Laat-Krijt en het Vroeg-Tertiair in de omgeving van Maastricht en andere delen van Zuid-Limburg en aangrenzend belgisch en Duits gebied, heeft W.M. Felder (1975) de groeve Curfs aangewezen als locus typicus (type localiteit, stratotype) van de Kalksteen van Meerssen (Maastrichtformatie, Laat Maastrichtien, Junior-en Casimirovensis-zones) en de Kalksteen van Geulhem (Houthemformatie, deels Vroeg-Paleoceen, Danien en deels Laat Paleoceen in ouderdom) [figuur 1]. De groeve staat als ontsluiting 62A-13 te boek in het archief van het Geologisch Bureau te Heerlen.

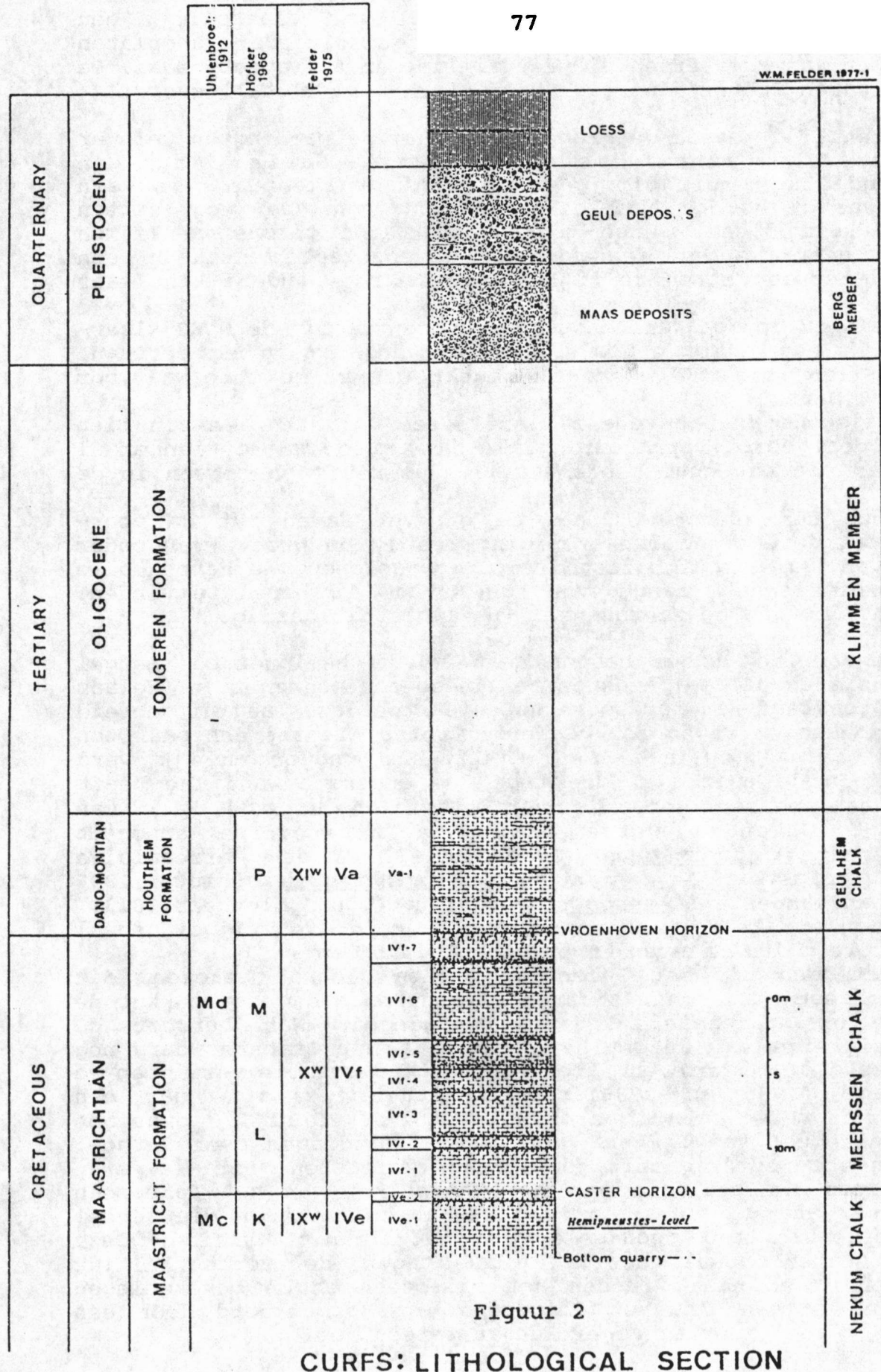

Figuur 1

De groeve Curfs had in grote lijnen de volgende opbouw (zie figuur 2): vanaf de bodem (Nekum Chalk, Krijt) tot ongeveer twee meter onder de Paleoceen-krijt grens was er een loodrechte wand van ongeveer twintig meter hoogte. Ongeveer twee meter onder de Krijt-Paleoceen grens was de bodem van een klein plateau van waaruit in eerste instantie het Paleoceen werd bekeken. Boven dit plateau verhief zich een ongeveer tien meter hoge wand die op de onderste twee meter na vrijwel uit Paleoceen kalken bestond. Zowel tegen de onderste wand als tegen deze wand lag een forse puinkegel, waarop kon worden verzameld. Boven het tweede wandje was een flink plateau, waarvan de bodem rond de Paleoceen-Oligoceen grens zat. Daarboven was nog een steilwand van zeker 40 meter hoogte die bestond uit afzettingen uit het Oligoceen, Maas- en Geul- terrasgrinden en een lossbedekking. In Curfs wordt de lithologische grens tussen het Maastrichtien en het Danien gevormd door de Horizon van Vroenhoven. Een goed waarneembare grenslijn met daarop vaak sterk afgerolde rostra van belemnieten, haaletanden en ander spul. Direct hierop volgt een grijswitte, glauco-niethoudende, grofkorrelige bio-detritus met verspreid voorkomende hardere banken en knollen. Ook gruislenzen van min of meer beperkte omvang komen voor. De puinkegels tegen het paleocene pakket maakten het mogelijk het volledige, ca. 8 meter dikke paleoceen profiel van dichtbij te bekijken en de fossielhoudende kalksteen uitgebreid te bemonsteren. Helaas leverde de kalksteenbrokken alleen kernen en afdrukken op van onder meer gastropoden, tweekleppigen en koralen. Als de brokken de juiste textuur hebben, fijnkorrelig en hard als kwartsiet, dan kunnen er fraaie afgietsels worden gemaakt, die dan hopelijk kunnen worden gedetermineerd. Gericht onderzoek naar mollusken leverde heel wat interessant materiaal op, zowel aan bivalven als aan gastropoden. Genoteerd werden onder meer soorten Nuculidae, Corbulidae, Glycymeris, Lucinidae, Crassatellidae, Arcidae (Arca, Barbatia), Cuculliaea, Naticidae, Naticidae, meerdere soorten Turritellidae, Ringicula, Turridae(?), Dentaliidae, Cuspidaria, Boormossels (Botula, Lithophaga), Septifer en vele anderen. Een eerste voorzichtige schatting naar het aantal molluskensoorten uit het Vroeg Paleoceen komt zeker tot boven de 50. Tot nog toe is er niets, maar dan ook helemaal niets aan deze fauna gedaan. Hier ligt nog een heel werkterrein braak !!!!

Solitaire koralen komen meestal verspreid tussen de mollusken voor. Ongeveer in het midden van het profiel (het kleine wandje) zit echter een kalksteenbank waar deze fossielen werkelijk massaal voorkomen. Slechts enkele stukjes van de oesters Grypheaostrea gr. canaliculata (J.Sowerby, 1813) en Pycnodonta sp. zijn aangetroffen. Echiniden lieten zich ook slechts hier en daar zien. Kleine, circa een centimeter grote, phymosomatoïde vormen zijn gevonden. Meer resten van deze groep werden verzameld in gruismonsters, genomen op ongeveer een meter van de top van het Paleoceen. Uit deze Monsters kwamen o.a. Tylocidaris gr. bruennichi Ravn, 1928, andere cidariden, saleniiden, spatangiden en cassiduloiden, op enkele stekels na echter alles als fragment.

In de top van het paleoceen, dat vooral op het grotere plateau verzameld kon worden, kwamen naast een enorm aantal wormkokers (Ditrupea slotheimi Rosenkrantz, 1920) ook kleppen voor van de

Uhlenbroek:
1912Hofker
1966Felder
1975

inarticulate (slotloze) brachiopode Danocrania geulhemensis (Krutzler&Meijer,1958) en waren er ook haaietandjes te vinden. Net onder het midden van het profiel zat plaatselijk een gruisbank, waarin onstellend veel geïsoleerde randplaten voorkwamen van zeesterren uit de familie der Astropectinidae. De meesten waren echter afgerold en/of sterk gerekristalliseerd.

Tegen etenstijd keerde de groep terug naar de kamping en werd er gegeten. Een aantal mensen maakte daarna nog een avondwandeling richting Valkenburg. Valkenburg is een bezienswaardigheid: aan de ene kant van de weg zitten verschrikkelijk veel mensen op een verwarmd terras te kijken naar de overkant van de weg, waar evenzoveel mensen op een verwarmd terras zitten te kijken naar de andere kant waaretc.

Van uitslapen op zon- en feestdagen hebben ze bij de WTKG klaarblijkelijk nog nooit gehoord. Dat was dus erg vroeg opstaan, gelukkig voor mij (FW) werd ik gewekt met warme thee(waarvoor mijn dank,Martin)

die de ijskoude nacht redelijk snel deed vergeten. De zon liet zich op deze eerste pinksterdag van haar goede zijde zien en al waaide er een wat guur oostenwindje, was het fijn toeven in de zon.

s'Ochtends dus weer snel naar de groeve. Samen met de voorzitter van deze geofielenvereniging ben ik de groeve van onder naar boven, in stratigrafische zin, doorgelopen. We hebben alle in de profielschets aangegeven horizonten proberen te vinden, op een horizon in de Meerssenkalk na lukte dit aardig.

De bodem van de groeve bestond uit de zgn hemipneustes mergel waarin de zeeëgel Hemipneustes te vinden zou moeten zijn. Helaas liet de toestand van de groeve het niet toe deze laag uitgebreid te doorzoeken op de zo fel begeerde trofee, tenzij een paar ton kalk en mergel op het hoofd niet als onoverkomelijk werd ervaren. In de puinkegel die tegen de onderste wand lag heeft een aantal mensen gezocht naar fossielen uit de Kalk van Meerssen. Gevonden werden o.a. de heteromorfe ammoniet Hoploscaphites constrictus (J.Sowerby,1817), de irregulaire zeeëgel Hemiaster (Leymeriaster) maestrichtensis Schluter,1897 en de 'hanekamoester' Agerostrea unguolata (Von Schlotheim,1813). Ook werden er uit de wand monsters verzameld die vrijwel geheel uit grotere foraminiferen en bryozoën bestonden.

De afzettingen uit het Paleoceen werden globaal bekeken, dit omdat er geen horizonten zichtbaar waren en omdat het pakket de dag ervoor al redelijk was bestudeerd. Wat betreft de biostratigrafie van de Geulhem Member is het laatste woord nog niet gezegd cq geschreven. Voor een korte discussie verwijzen we naar Jagt (1985 en 1986). Daarnaast is er dit jaar een themanummer verschenen in MEDEDELINGEN, vol 25 nr 2/3 over het Vroeg Paleoceen van Limburg, met daarin bijdragen over litho-, bio-, en eco- stratigrafie, echiniden, mollusken, foraminiferen en cirripeden. Opvallend aan het kalkpakket van het Paleoceen was dat er aan de top enorme dolines waren ontstaan die geheel waren opgevuld met rood-gele jarosiet-limoniet kleiën. Deze kleiën staken nogal opzichtig af tegen de witte kalkige ondergrond. Het hiaat tussen het Paleoceen en de bovengelegen zanden en silten uit het Oligoceen werd gemarkeerd door een laagje met veel zwarte, afgerolde vuursteentjes.

Martin Cadee en Adrie Burger hebben zich deze dag uitgebreid bezig gehouden met het bekijken van de oligocene zanden die in de bovenste helft van de groeve ontsloten waren. De zanden worden tot de Afzettingen van Klimmen gerekend. Zij hebben geprobeerd een lithologische grens te vinden tussen de Zanden van Grimmertingen en de Zanden van Neerepen. Beide heren hebben uiteindelijk iets gevonden wat er voor door zou kunnen gaan, maar het leek hen toch wel te gewaagd om het als een echte grens te bestempelen.

Opvallend in dit oligocene pakket waren enkele duidelijk te onder-schijden lagen waar de korrelgrootte van het sediment kleiner was en waar de siltige banken lagen. De siltige banken laten geen water door en er waren daardoor duidelijke vochtige niveaus in de groeewand te herkennen.

Op de afzettingen uit het Oligoceen lagen nog twee grindpakketten, een van het bovenste (=oudste) Maasterras, en een van een Geulterras. Helemaal bovenaan in de groeve was nog een vrij dunne losslaag aanwezig met daarin de huidige bodem.

Ondanks dat Curfs een geologisch groot interval beslaat en zeer veel te bieden had, raakte een aantal excursiegangers na een dag scharrelen hun interesse voor deze groeve toch wel wat kwijt en verdween. Omdat er weinig animo bestond om hetzelfde paleocene pakket te gaan bekijken aan het Albertkanaal bij Vroenhoven (België) werd het officiële deel van de excursie afgesloten.

Wij (Adrie B., Aldegonda B., Martin C. en Frank W.) zijn daarna via Vaals naar Plombières (België) gereden, waar we in het Geuldal hebben gezocht naar lood- en zinkmineralen en hebben we Martin van zijn zinkviooltjes-complex afgeholpen.

s'Avonds waren er niet zoveel WTKG-ers meer op de kamping. Er werd overgegaan op gebruikelijke ritueel eten, wandelen, slapen, deze keer met een tussenstop in de caravan van de familie Janssen.

Maandagochtend vroeg, na weer gewekt te zijn met warme thee, hebben we afscheid genomen van de laatste personen. Samen met Martin ben ik (FW) toen naar de noordrand van het Geuldal gereden. Hier hebben we de verdere dag samen met Edgar Kruissink oligocene afzettingen bekeken. De omgeving van het plaatsje Waterval en het Bunderbos werden o.a. bezocht. Na ook afscheid te hebben genomen van Edgar zijn Martin en ik onder een zalige zon naar huis gereden.

Literatuur.

Felder, W.M. (1975)

Lithostratigrafie van het Boven-Krijt en het Dano-Montien in Zuid-Limburg en het aangrenzende gebied.

In: Zagwijn W.H. & Staalduinen C.J. Van, (Reds.) Toelichting bij de geologische overzichtskaarten van Nederland. (RGD, Haarlem), pp 63-75.

Felder, W.M. et al (1978)

Lithology and Stratigraphy of the Maastrichtian and Dano-Montian chalk in the type area of the Maastrichtian: on both sides of the river Maas.

Palaont. Gesellschaft/Paleont. Association, Joint Annual Meeting. Maastricht 1978, Excursion G, pp 65-94.

Jagt, J. (1985)

Het Onder Paleoceen (Danien) in Belgisch en Nederlands Limburg.
Afzettingen, vol. 6 (1) : 2-11.

Jagt, J.W.M. (1986)

Note on the occurrence of ?Amphiura senonensis, Valett 1915
(Echinodermata, Ophiuroidea in Early Paleocene (Danian) deposits
of the Belgian province of Limburg.

Mededelingen WTKG, vol.23 (3): 91-98.

VAN DE GEOLOGISCH SECRETARIS.

Betreft aanschaf van niet plakkend hardingsmiddel voor het conserveren (harden en vochtvrij 'inpakken') van fossielen. Dit middel kan alleen in grotere hoeveelheden (20 liter blikken) gekocht worden. Voor een persoon is dit rijkelijk veel aangezien het spul 1:1 verdund kan worden met thinner. En tamelijk duur, 10 gulden per liter.

Bij voldoende aanvragen, wil ik evenals vorig jaar weer een blik aanschaffen en dit in flessen van 1 liter afleveren op de voorjaarsvergadering 1989 in Leiden.

Liefhebbers gaarne schriftelijk bestellen met vermelding van de gewenste hoeveelheid, naam en adres.

Jaap van der Voort, Lutterdam 19, D-4514 Ostercappeln,
West Duitsland

VOORLOPIG EXCURSIE EN VERGADERSHEMA 1989.

- * Wintervergadering 21-1-1989 Convocatie bij Mededelingen van december.
 - * Voorjaarsvergadering en algemene ledenvergadering 11-3-1989
 - * Paasexcursie Bekken van Parijs of Eoceen van Vlaanderen.
 - * Pinksterecursie Eoceen van Vlaanderen of Tiglien van West Brabant en naar een zuigput bij Milsbeek in Oost-Brabant
 - * Eendags excursie naar een Eemienterrein in Flevoland.
-